

Ziņojums par institucionālās akreditācijas ieviešanu Latvijā

Tapis ERASMUS+ K3 programmas “Support for policy reforms” projekta “Road Map for Implementation of Institutional Assessment” ietvaros (projekta Nr. 899137 - RoadMap - EPLUS2020-EHEA09-2019)

Satura rādītājs

SAĪSINĀJUMI.....	3
Ievads.....	4
1. Latvijas augstākās izglītības kvalitātes ārējās vērtēšanas attīstība	5
2. Pašreizējās situācijas raksturojums.....	10
2.1. Studiju programmu licencēšanas procedūra.....	11
2.2. Procedūra licencētas studiju programmas iekļaušanai studiju virziena akreditācijas lapā.....	13
2.3. Studiju virziena novērtēšanas procedūra.....	17
2.4. Studiju virziena akreditācijas procedūra	21
2.5. Procedūra izmaiņu pieļaujamībai studiju virzienā	24
2.6. Augstskolu un koledžu akreditācijas procedūra.....	25
3. Starptautiskā pieredze	29
4. Jauns ārējās novērtēšanas koncepts	32
4.1. Institucionālās akreditācijas koncepts	33
4.1.1. Institucionālās akreditācijas mērķis.....	33
4.1.2. Institucionālās novērtēšanas un akreditācijas process.....	33
4.1.3. Novērtēšanas jomas.....	35
4.1.4. Novērtēšanas eksperti.....	36
4.1.5. Institucionālās akreditācijas rezultāti	37
4.2. Ārējās novērtēšanas sistēma pēc izmaiņām.....	38
4.3. Turpmākie soļi	40

SAĪSINĀJUMI

AIC – Akadēmiskās informācijas centrs

AIKA – Augstākās izglītības kvalitātes aģentūra

AIKNC - Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centrs

AIP - Augstākās izglītības padome

EAIT - Eiropas augstākās izglītības telpa

EQAR - Eiropas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģistrs (*European Quality Assurance Register for Higher Education*)

ESG - Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas augstākās izglītības telpā (*Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*)

EK – Eiropas Komisija

ES – Eiropas Savienība

IZM – Izglītības un zinātnes ministrija

LDDK – Latvijas Darba devēju konfederācija

LSA – Latvijas studentu apvienība

Ievads

Ziņojums par institucionālās akreditācijas ieviešanu Latvijā ir izstrādāts Eiropas Savienības ERASMUS+ K3 programmas “Support for policy reforms” projekta “Road Map for Implementation of Institutional Assessment” ietvaros, ar mērķi sagatavot pāreju uz ciklisku augstskolu institucionālo akreditāciju no 2025. gada, tajā skaitā sagatavot un izskatīšanai Ministru kabinetā iesniegt priekšlikumus par augstskolu cikliskās institucionālās akreditācijas ieviešanu un priekšlikumus normatīvajam regulējumam.

Ziņojuma izstrādē tika ņemti vērā augstskolu/ koledžu viedokļi, studējošo un darba devēju viedokļi, starptautisko ekspertu un citu valstu aģentūru sniegtā pieredze, kā arī Latvijas uzkrātā pieredze kvalitātes nodrošināšanas sistēmas attīstībā.

Ziņojums sastāv no esošās sistēmas raksturojuma un analīzes, ārvalstu aģentūru sniegtās informācijas par viņu valstī pastāvošo kvalitātes nodrošināšanas sistēmu, sniedzot priekšlikumus jaunam kvalitātes novērtēšanas modelim, tajā skaitā cikliskai augstskolu/ koledžu akreditācijai, kā arī sniedzot ieskatu turpmākiem soļiem jaunās sistēmas ieviešanai.

1. Latvijas augstākās izglītības kvalitātes ārējās vērtēšanas attīstība

Latvijas augstākās izglītības kvalitātes ārējās vērtēšanas attīstība posmi noteikti, veicot Ministru kabineta un citu saistošo dokumentu analīzi, kuros norādīta kārtība kvalitātes ārējā novērtējuma veikšanai.

Informācija sniegta sākot ar 1994. gadu, kad tika izveidota SIA, vēlāk statusu mainot uz “nodibinājums”, Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centrs (turpmāk – AIKNC), kura galvenais mērķis bija organizēt augstākās izglītības mācību iestāžu un to studiju programmu ekspertīzi un kvalitātes novērtēšanu, izmantojot ES valstu atzīto metodoloģiju, kura ietvēra: augstskolu/koledžu un to studiju programmu pašnovērtējumu; neatkarīgu ekspertu veikto ārējo novērtējumu, kura pamatā bija ekspertu vizīte augstskolā/ koledžā; novērtēšanas rezultātu publicēšanu; nepārtrauktu kvalitātes pilnveidošanas procesa īstenošanu¹.

Nākamais pavērsiens bija 1995. gada 2. novembrī, kad tika pieņemts Augstskolu likums, kas joprojām ir spēkā. Laika gaitā Augstskolu likumā vairākas reizes veikti grozījumi saistībā ar augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanu.

Pirmās būtiskās izmaiņas notika 1995. gadā, kad apstiprināts Augstskolu likums, un 1995. gada 28. novembrī apstiprināti pirmie Ministru kabineta noteikumi Nr. 370 “Augstskolu akreditācijas noteikumi”² (turpmāk – MK noteikumu Nr. 370), kuros tika atrunāta kārtība divu procedūru veikšanai – augstskolu akreditācijai un studiju programmu akreditācijai. Šajā posmā noteikts, ka absolventiem izsniegt valsts atzītu diplomu par augstākās izglītības iegūšanu drīkst tikai tās augstskolas, kuras ir akreditētas un kurās apgūst valsts akreditētu studiju programmu. Noteikts, ka studiju programmas akreditē ne retāk kā reizi sešos gados un Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk – IZM) izstrādā akreditācijas noteikumus, kā arī organizē akreditāciju. Būtiski norādīt, ka juridisko personu dibinātajām augstskolām tika noteikta papildprasība pirms darbības uzsākšanas saņemt IZM izsniegtu licenci (Augstskolu likums, 1995).

¹ Nodibinājuma Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centrs, Statūti (2010). Nodibinājuma Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centrs materiāli. 3 lpp.

² Ministru kabineta 28.11.1995. noteikumi Nr. 370 “Augstskolu akreditācijas noteikumi”, pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/78119-augstskolu-akreditācijas-noteikumi>

Otrais posms ir no 2000. gada līdz 2002. gadam, ieviešot jaunu procedūru – studiju programmu licencēšana, kas paredzēja, ka jaunas studiju programmas īstenošanas uzsākšanai augstskolai/ koledžai ir jāsaņem licence, kura derīga trīs gadus.

Trešais posms ir no 2004. gada līdz 2005. gadam, kad tika izstrādāti jauni Ministru kabineta noteikumi, iekļaujot jaunu procedūru, kas paredzēja izmaiņu novērtēšanu akreditētās studiju programmās.

Ceturtais posms ir no 2011. gada līdz 2015. gadam, kurā veiktas būtiskas izmaiņas gan novērtēšanas procedūrās, gan pusēs, kuras to nodrošina. Kopš sistēmas pirmsākumiem normatīvajā regulējumā tika norādīts, ka novērtēšanas procedūras organizē IZM, tomēr, IZM novērtēšanas procedūru organizēšanu nodeva AIKNC, attiecīgi, laika posmā no 1996. gada līdz 2012. gadam novērtēšanas procedūras organizēja AIKNC. 2010. gadā tika veikts AIKNC darbības starptautiskais izvērtējums, kura rezultātā tika atzīts, ka AIKNC pilnībā izpilda tikai 2 no 8 kritērijiem, līdz ar to netika iekļauts Eiropas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģistrā (European Quality Assurance Register for Higher Education) (turpmāk – EQAR). Kā galvenie trūkumi tika norādītas nepilnības ekspertu izvēles procesā, kā arī finanšu un cilvēkresursu nepietiekamība³. Ņemot vērā, ka AIKNC darbība netika starptautiski atzīta, IZM neveica atkārtotu funkciju deleģēšanu AIKNC un pārņēma kvalitātes ārējā novērtējuma organizēšanu.

Būtisku lomu augstākās izglītības kvalitātes ārējā novērtējuma veikšanā, laika posmā no 2010. gada līdz 2012. gadam ieņēma Augstākās izglītības padomes (turpmāk – AIP) īstenotais, un no Eiropas Sociālā fonda līdzekļiem finansētais projekts “Augstākās izglītības studiju programmu izvērtēšana un priekšlikumi kvalitātes paaugstināšanai” (turpmāk – AIP ESF), kura ietvaros no studiju programmu akreditācijas pāriets uz studiju virzienu akreditāciju, norādot, ka pāreja uz studiju virzienu akreditāciju augstskolām/ koledžām rada ne tikai finansiālo ieguvumu, bet ir arī procesuāli vienkāršāka par studiju programmu akreditāciju. AIP ESF projekta ietvaros vērtēšana notika nevis vienas augstskolas/ koledžas vai studiju programmas ietvaros, bet studiju programmas tika sagrupētas 28 studiju virzienos un tika vērtētas katrā virzienā kopumā visā valstī. Balstoties uz AIP ESF projekta rezultātiem, laika posmā no 2013. gada līdz 2014. gadam IZM veidotā studiju akreditācijas komisija izskatīja 256 iesniegumus par studiju virzienu akreditāciju, no kuriem 218

³ *Koncepcija par "Latvijas augstākās izglītības ārējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmas pilnveidi" (2014) [tiešsaiste]. LR Ministru kabineta rīkojums Nr. 640, pieņemts Rīgā 2014. gada 3. Novembrī, Latvijas vēstnesis, Interneta vietne Likumi.lv. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=270048>*

studiju virzieni tika akreditēti uz sešiem gadiem, 26 studiju virzieni uz diviem gadiem un diviem studiju virzieniem tika atteikta akreditācija⁴.

Nākamais būtiskais pavērsiens Latvijas augstākās izglītības kvalitātes ārējā novērtējuma organizācijā bija 2014. gada 3. novembris, kad ar Ministru kabineta rīkojumu Nr. 640 "Par koncepciju "Latvijas augstākās izglītības ārējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmas pilnveide"⁵ (turpmāk – koncepcija) Ministru kabinets akreditācijas un licencēšanas organizēšanas funkcijas nodeva Akadēmiskās informācijas centram (turpmāk – AIC). Koncepcijā tika noteikts, ka nacionālajai aģentūrai jāiekļūst EQAR un, ka EQAR aģentūras izmantošana akreditācijā veicinās augstākās izglītības kvalitātes kultūras attīstību labākajiem standartiem Eiropas augstākās izglītības telpā, vienlaikus palielinot uzticamību Latvijas augstākajai izglītībai un tajā iegūtajiem diplomiem, kā arī palīdzēs veidot kontaktus ar partneriem ārvalstīs, tādejādi sekmējot starptautisko sadarbību⁶.

Ievērojot, ka kvalitātes nodrošināšanas funkcijas sevī ietver apjomīgu veicamo uzdevumu klāstu, koncepcijā tika norādīts, ka AIC nepieciešams izveidot departamentu/ nodaļu, kuras kompetencē būtu organizēt augstskolu un studiju virzienu akreditāciju un studiju programmu licencēšanu, sākot ar augstskolu pašnovērtējuma ziņojuma saņemšanas (sniedzot arī atbalstu augstskolām pašnovērtējuma sagatavošanā), ekspertu atlases un vizītes sagatavošanas līdz lēmuma pieņemšanas sagatavošanai, kā arī veikt citus ar kvalitāti saistītos uzdevumus, tādus kā veikt regulāru kvalitātes monitoringu, sniedzot atbalstu gan augstskolām, gan ekspertiem, organizēt ekspertu apmācības un informatīvus seminārus augstskolām, nodrošināt ticamas informācijas publisku pieejamību⁷.

Baltoties uz koncepcijā noteikto, 2015. gada 1. jūlijā savu darbību uzsāka AIC departaments Augstākās izglītības kvalitātes aģentūra (turpmāk – AIKA), kuras izveide notika vienlaicīgi ar Standartu un vadlīniju kvalitātes nodrošināšanai Eiropas augstākās izglītības telpā (turpmāk – ESG) aktualizēšanu, un AIKA bija iespēja ņemt vērā ESG jauno versiju jau pirms tās pieņemšanas. Līdz ar AIKA darbības uzsākšanu, tika grozīts Augstskolu likums un 2015. gada 14.

⁴ *Informatīvais ziņojums „Par augstākās izglītības studiju programmu izvērtējuma gala rezultātiem, kā arī augstākajai izglītībai piešķirtā valsts budžeta finansējuma izlietojumu 2012.gadā un budžeta vietu sadali 2014.gadā” (2014). LR Ministru kabineta mājaslapa..Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40320768>*

⁵ *Koncepcija par "Latvijas augstākās izglītības ārējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmas pilnveidi" (2014). LR Ministru kabineta rīkojums Nr. 640, pieņemts Rīgā 2014. gada 3. Novembrī, Latvijas vēstnesis, Interneta vietne Likumi.lv. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=270048>*

⁶ *Turpat*

⁷ *Turpat*

jūlijā pieņemti jauni Ministru kabineta noteikumi Nr.407 “Augstskolu, koledžu un studiju virzienu akreditācijas noteikumi” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 407) un Ministru kabineta noteikumi Nr. 408 “Studiju programmu licencēšanas noteikumi” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 408), kas ļāva ieviest ESG nacionālajos tiesību aktos.

Rezultātā tika izveidota neatkarīga nacionālā kvalitātes nodrošināšanas aģentūra, kurai piešķirts oficiāls statuss, nodrošinot atbilstību ESG 3. daļā noteiktajam, ka aģentūrai jābūt neatkarīgai un jāstrādā autonomi, jābūt pilnīgi atbildīgai par savām darbībām un šo darbību rezultātiem, bez trešo personu ietekmes⁸. Vērtējot par procedūrām iepriekš atbildīgās puses, jānorāda, ka līdz AIKA izveidei Latvijā piemērotā sistēma šim ESG standarta punktam tieši neatbilda, drīzāk bija vērojama liela politikas veidotāju ietekme uz novērtēšanas procesiem, kas varēja veidot kvalitātes novērtēšanas sistēmu, kura vairāk tendēta uz kontroli, nevis kvalitātes pilnveidi.

Piektais posms bija 2017. gads, kad tika veikti grozījumi MK noteikumos Nr. 407 un MK noteikumos Nr. 408, tajos atrunājot AIC (AIKA) tiesības kvalitātes ārējā novērtējuma procedūru ietvaros, kas nodrošināja Latvijas kvalitātes ārējā novērtējuma sistēmas pilnīgu atbilstību ESG noteiktajām prasībām un bija viens no priekšnosacījumiem, kas ļāva AIC (AIKA) iekļūt EQAR un kļuva par pilntiesīgiem biedriem ENQA.

Sestais posms bija 2018. gads, kad tika veikti grozījumi Augstskolu likumā un apstiprināti jauni augstskolu/ koledžu akreditācijas, studiju virzienu akreditācijas un studiju programmu akreditācijas noteikumi, kuri paredz jaunas pieejas un vērtējamus kritērijus novērtēšanas procedūrās. Papildus Ministru kabineta noteikumos Nr. 793 “Studiju virzienu atvēršanas un akreditācijas noteikumi”⁹ (turpmāk – MK noteikumi Nr. 793) tika iekļauta jauna procedūra - licencētas studiju programmas iekļaušana akreditācijas lapā, kura 2022. gadā tika piemērota pirmo reizi.

Pēc 2013. gada un 2014. gada studiju virzienu akreditācijām, 2019. gadā būtu jānotiek 218 studiju virzienu akreditācijām, tomēr, lai nodrošinātu pilnvērtīgu studiju virzienu novērtēšanu un mazinātu slogu visām iesaistītajām pusēm, ar grozījumiem Augstskolu likumā tika noteikts jauns

⁸ *Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas augstākās izglītības telpā (2015) [tiešsaiste]. Apstiprināti Boloņas procesa Ministru sanāsmē Erevānā 2015. gada 15. maijā, interneta vietne Aika.lv. Pieejams: <http://www.aika.lv/wp-content/uploads/2017/11/ESG-2015-latviski.pdf>*

⁹ *Studiju virzienu atvēršanas un akreditācijas noteikumi (2018)[tiešsaiste]. LR Ministru kabineta noteikumi Nr. 793, pieņemti Rīgā 2018. gada 11. decembrī, Latvijas vēstnesis, interneta vietne Likumi.lv. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303956-studiju-virzienu-atversanas-un-akreditācijas-noteikumi>*

akreditāciju grafiks, kas paredzēja procedūru izlīdzināšanu laika posmā no 2020. gadam līdz 2023. gadam.

2020. gada 12. martā, pamatojoties uz Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas likumu un Epidemioloģiskās drošības likumu, Latvijas Republikas Ministru prezidents visā valsts teritorijā izsludināja ārkārtējo situāciju no 2020. gada 12. marta līdz 14. aprīlim ar mērķi ierobežot COVID-19 izplatību ārkārtējās situācijas spēkā esamības laikā. Pielāgojoties šim lēmumam, AIKA sāka studiju programmu licencēšanu organizēt pilnībā attālināti, bet studiju virzienu novērtēšana tika atlikta uz nenoteiktu laiku.

2020. gada 7. aprīlī Latvijas Republikas Ministru kabinets pieņēma lēmumu par ārkārtējā stāvokļa un tā noteikto ierobežojumu pagarināšanu līdz 2020. gada 12. maijam, bet 7. maija Ministru Kabineta sēdē tika lemts par ārkārtējās situācijas pagarināšanu līdz 9. jūnijam, vienlaikus mīkstinot ierobežojumus, kas skar mācību procesu, sportošanu, pulcēšanos un pasažieru pārvadājumus. Lai nodrošinātu pilnvērtīgas ārējās kvalitātes novērtēšanas procedūras 2020. gada 24. aprīlī tika apstiprināti grozījumi Augstskolu likumā¹⁰, akreditācijas termiņus pagarinot par 6 mēnešiem, savukārt 2021. gada 3. jūnijā tika apstiprināti jauni grozījumi Augstskolu likumā¹¹, akreditācijas termiņus pagarinot vēl par 6 mēnešiem.

Balstoties uz normatīvo aktu analīzi var atzīmēt, saistībā ar akreditācijām pārskata periodā identificēti seši novērtēšanas veidi:

- augstskolu vai koledžu akreditācija;
- studiju programmu akreditācija;
- studiju virzienu akreditācija;
- studiju programmu licencēšana;
- izmaiņu novērtēšana studiju programmās, vēlāk studiju virzienos,
- licencētas studiju programmas iekļaušana akreditācijas lapā.

Vērtējot izmaiņas novērtēšanas procedūrās, jānorāda, ka to definētais mērķis galvenokārt ir nemainīgs. Augstskolu/ koledžu akreditācijas gadījumā institūcijas ir tiesīgas izsniegt valsts atzītus diplomus akreditētā studiju virzienā un tam atbilstošajās studiju programmās.

¹⁰ *Grozījumi Augstskolu likumā, pieņemti 2020. gada 24.aprīlī. Latvijas vēstnesis, Interneta vietne Likumi.lv. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/314290-grozijumi-augstskolu-likuma>*

¹¹ *Grozījumi Augstskolu likumā, pieņemti 2021. gada 03.jūnijā. Latvijas vēstnesis, Interneta vietne Likumi.lv. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/323800-grozijumi-augstskolu-likuma>*

2021. gadā veikti grozījumi Augstskolu likumā, paredzot dažādus augstskolu tipus un tiem noteiktās prasības, kas vērtējams kā nākamais būtiskais pārvērtiens augstākās izglītības sistēmā.

2. Pašreizējās situācijas raksturojums

Šobrīd Latvijā aktuālas augstākās izglītības kvalitātes ārējam novērtējumam, atbilstoši ārējam normatīvajam regulējumam, piemērojamas sešas procedūras:

- Studiju programmu licencēšana
- Licencētas studiju programmas iekļaušana studiju virziena akreditācijas lapā
- Studiju virzienu novērtēšana
- Studiju virzienu akreditācija
- Izmaiņu novērtēšana akreditētā studiju virzienā
- Augstskolu vai koledžu akreditācija.

Ievērojot, ka cikliskuma raksturs ir studiju virzienu novērtēšanas un akreditācijas procedūrai, tā vērtējama kā pamat procedūra, attiecīgi, tās rezultātā iespējams izgūt visdetalizētāko informāciju turpmākās situācijas analīzei un pilnveidojamo jomu noteikšanai. Izvērtējot procedūru “Izmaiņu novērtēšana akreditētā studiju virzienā” un “Licencētas studiju programmas iekļaušana studiju virziena akreditācijas lapā” raksturu, tās vērtējamas kā tehniskās procedūras un uz tām netiek attiecinātas visas ESG noteiktās prasības, tajā pat laikā, iespēju robežās šīs procedūras tiek organizētas ievērojot labo praksi, kas iegūta studiju programmu licencēšanas un studiju virzienu novērtēšanas un akreditācijas procedūru ietvaros.

Veidojot vadlīnijas augstskolām/ koledžām un novērtēšanas ekspertiem studiju programmu licencēšanas, studiju virzienu novērtēšanas un akreditācijas un augstskolu vai koledžu akreditācijas procedūras ietvaros, AIKA ir ievērojis ESG 1. daļas standartus, tos integrējot vadlīnijās noteiktajos kritērijos, savukārt veidojot novērtēšanas procedūru metodikas, tajās tika integrētas ESG 2.daļas standartos noteiktās prasības.

Turpmāk ir sniegta informācija par kvalitātes ārējā novērtējuma procedūrām un to mērķi.

2.1. Studiju programmu licencēšanas procedūra

Studiju programmu licencēšana ir *ex ante* novērtēšana, kuras rezultātā augstskolai/koledžai tiek piešķirtas tiesības īstenot noteiktu studiju programmu vai atteikums uzsākt noteiktas studiju programmas īstenošanu. Studiju programmu licencēšanas procedūrai saistītās prasības noteiktas Augstskolu likuma 55.² pantā un 2018. gada 11. decembra Ministru kabineta noteikumos Nr. 795 “Studiju programmu licencēšanas noteikumi” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 795).

Atbilstoši Augstskolu likumā noteiktajam, studiju programmu licencēšanu organizē AIC (AIKA). Ievērojot Augstskolu likumā un MK noteikumos Nr. 795 noteiktās prasības, studiju programmu licencēšanas procedūra tiek veikta atbilstoši AIC (AIKA) 2019. gada 15. jūlija metodikai “Studiju programmu licencēšanas organizēšanas metodika”¹², 2019. gada 31. janvāra vadlīnijām augstskolām/koledžām studiju programmas raksturojuma izstrādei “Vadlīnijas studiju programmas raksturojuma izstrādei”¹³ un 2019. gada 31. janvāra vadlīnijām “Studiju programmas novērtēšanas ekspertu kopīgā atzinuma izstrādes vadlīnijas”¹⁴.

Novērtēšanas ietvaros ekspertu grupa trīs ekspertu sastāvā, no kuriem viens ir Latvijas akadēmiskās vides pārstāvis, viens Latvijas Darba devēju konfederācijas (turpmāk – LDDK) deleģēts pārstāvis un viens Latvijas studentu apvienības (turpmāk – LSA) deleģēts pārstāvis, veic studiju programmas novērtēšanu. Novērtēšanas ietvaros ekspertu grupa izskata augstskolas/koledžas sagatavoto iesniegumu, studiju programmas raksturojumu un saistošos pielikumus, dodas klātienē vizītē uz augstskolu/koledžu un sagatavo ekspertu grupas kopīgo atzinumu, kura ietvaros veic analīzi par noteiktiem kritērijiem, kā arī sniedz priekšlikumu par studiju programmas

¹² AIC 2019. gada 15. jūlija metodika “Studiju programmu licencēšanas organizēšanas metodika”. Pieejama AIKA mājaslapā: <https://www.aika.lv/wp-content/uploads/2020/12/Studiju-programmu-licenc%C4%93%C5%A1anas-organiz%C4%93%C5%A1anas-metodika-08.12.2020..pdf>

¹³ AIC 2019. gada 31. janvāra vadlīnijas “Vadlīnijas studiju programmas raksturojuma izstrādei”. Pieejamas AIKA mājaslapā: http://aika.lv/wp-content/uploads/2019/05/Vadlinijas-studiju-programmas-raksturojuma-izstradei_2019.pdf

¹⁴ AIC 2019. gada 31. janvāra vadlīnijas “Studiju programmas novērtēšanas ekspertu kopīgā atzinuma izstrādes vadlīnija”. Pieejamas AIKA mājaslapā: http://aika.lv/wp-content/uploads/2019/05/Studiju-programmas-novertesanas-ekspertu-kopiga-atzinuma-izstrades-vadlinijas_2019.pdf

licencēšanu vai atteikumu licencēt studiju programmu un rekomendācijas konstatēto trūkumu novēršanai vai studiju programmas pilnveidei ilgtermiņā. Vērtējamie kritēriji aptverti piecās jomās:

- Studiju programmas aktualitāte un atbilstība studiju virzienam
- Resursi un nodrošinājums
- Studiju saturs un īstenošanas mehānisms
- Mācībspēki
- Studiju programmas atbilstība normatīvo aktu prasībām.

Balstoties uz veikto kritēriju analīzi, ekspertu grupa novērtē arī septiņas Augstskolu likumā noteiktās prasības: [1] Studiju programma atbilst studiju virzienam, kurā to plānots iekļaut; [2] Studiju bāze, informatīvā bāze (tai skaitā bibliotēka), finansiālā bāze un materiāltehniskā bāze atbilst studiju programmas īstenošanas nosacījumiem; [3] Licencējamās studiju programmas saturs un īstenošanas mehānisms atbilst mērķim, uzdevumiem un sasniedzamajiem studiju rezultātiem; [4] Akadēmiskā personāla un viesprofesoru, asociēto viesprofesoru, viesdocentu, vieslektoru un viesasistentu kvalifikācija atbilst studiju programmas īstenošanas nosacījumiem un normatīvo aktu prasībām; [5] Studiju programma atbilst Augstskolu likuma un citu normatīvo aktu prasībām; [6] Augstskolas/ koledžas darbībā iepriekšējā gada laikā pirms lēmuma pieņemšanas dienas kompetento iestāžu konstatētie normatīvo aktu pārkāpumi šo iestāžu noteiktajā termiņā ir novērsti; [7] Faktiskie apstākļi atbilst augstskolas/ koledžas norādītajām ziņām.

Pamatojoties uz ekspertu grupas veikto novērtējumu un sagatavoto atzinumu, kā arī citu nozares institūciju, piemēram, sertifikācijas institūciju vai profesionālās kvalifikācijas koordinators sniegto atzinumu, četru mēnešu laikā kopš studiju programmas licencēšanas iesnieguma saņemšanas, studiju kvalitātes komisijas pieņem lēmumu par studiju programmas licencēšanu vai atteikumu licencēt studiju programmu.

Studiju programmas licence ir beztermiņa vai ir spēkā līdz tās atņemšanai, tajā pat laikā, ievērojot MK noteikumu Nr. 793 2.5. punktu, uz saņemtās licences pamata valsts atzītu diplomu var saņemt tikai divu gadu laikā pēc studiju programmas īstenošanas uzsākšanas. Lai valsts atzītu diplomu varētu piešķirt pēc norādītā divu gadu perioda, augstskolai/ koledžai ir jāsaņem lēmums par studiju programmai atbilstošā studiju virziena akreditāciju vai lēmums par licencētas studiju

programmas iekļaušanu studiju virziena akreditācijas lapā. Informācija par šīm kvalitātes ārējā novērtējuma procedūrām iekļauta Ziņojuma 2.2., 2.3. un 2.4..

Analizējot licencēšanas procedūru, iespējams izdalīt gan ieguvumus no studiju programmu licencēšanas procedūras, gan iespējamus negatīvus aspektus:

Ieguvumi	Negatīvie aspekti
<ul style="list-style-type: none"> • Jaunas studiju programmas nacionālā mērogā tiek veidotas, ievērojot vienotas prasības. • Jaunas studiju programmas izvērtē ārēja/ neatkarīga ekspertu grupa, kura aptver arī darba devēju un studējošo pārstāvju viedokli, sniedzot vērtējumu un priekšlikumus plānotās studiju programmas pilnveidei. • Centralizēti pieņemot lēmumus par licences piešķiršanu jaunām studiju programmām tiek nodrošināta vienlīdzīga pieeja studiju programmas raksturojošajos rādītājos (piemēram, piešķiramajos grādos, studiju programmu kodos u.c.). • Tiek nodrošināta studiju programmu atbilstība ārējam normatīvajam regulējumam. • Nacionālā mērogā tiek veidots vienots studiju programmu reģistrs, cita starpā sniedzot uzticamu informāciju par studiju programmām. • Augstskolām/koledžām ir iespēja novērst licencēšanas laikā konstatētos trūkumus jau pirms studējošo uzņemšanas vai pirms akreditācijas, tādējādi nodrošinot studējošo tiesības iegūt kvalitatīvu izglītību. 	<ul style="list-style-type: none"> • Augstskolām/ koledžām jāreķinās ar papildus izdevumiem studiju programmas licencēšanas procedūras veikšanai (<i>piezīme: atbilstoši Augstskolu likumā noteiktajam, izmaksas par novērtēšanas procedūru sedz augstskola/ koledža</i>).

2.2. Procedūra licencētas studiju programmas iekļaušanai studiju virziena akreditācijas lapā

Licencētas studiju programmas iekļaušana studiju virziena akreditācijas lapā (turpmāk – iekļaušanas procedūra) ir novērtēšana, kuras rezultātā tiek noteikts studiju programmas vērtējums un pieņemts lēmums par licencētas studiju programmas iekļaušanu studiju virziena akreditācijas lapā.

Iekļaušanas procedūrai saistītās prasības noteiktas Augstskolu likuma 1.panta 1.¹ punktā un attiecīgi arī 55.³ panta piektajā, sestajā un septītajā daļā, un MK noteikumu Nr. 793 2.5. apakšpunktā. Atbilstoši MK noteikumos Nr. 793 noteiktajam, iekļaušanas procedūru organizē AIC (AIKA). Ievērojot Augstskolu likumā un MK noteikumos Nr. 793 noteiktās prasības, iekļaušanas procedūra tiek veikta atbilstoši AIC (AIKA) 2021. gada 10. februāra metodikai “Metodika licencētas studiju programmas iekļaušanai studiju virziena akreditācijas lapā”¹⁵, 2021. gada 10. februāra vadlīnijām augstskolām/ koledžām studiju programmas raksturojuma izstrādei “Vadlīnijas ziņojuma izstrādei par licencētas studiju programmas iekļaušanu studiju virziena akreditācijas lapā”¹⁶ un 2021. gada 10. februāra vadlīnijām “Vadlīnijas ekspertu kopīgajam atzinumam licencētas studiju programmas iekļaušanai studiju virziena akreditācijas lapā”¹⁷.

Iekļaušanas procedūra piemērojama tām studiju programmām, kuras studiju programmas licencēšanai iesniegtas sākot ar 2019. gada 1. janvāri. Apstiprinot iekļaušanas procedūru, noteikts, ka procedūra nepieciešama, lai pārliecinātos par studiju programmas īstenošanas kvalitāti, kā arī lai studiju programma varētu tikt iekļauta studiju virziena akreditācijas lapā, saņemot studiju programmas vērtējumu atbilstoši MK noteikumu Nr. 793 16. un 17. punktam. MK noteikumu Nr. 793 sākotnējās ietekmes novērtējumā (anotācijā) noteikts, ka studiju programmas individuālais vērtējums ir nepieciešams, lai:

- 1) potenciālie studenti (Latvijas un ārvalstu) saņemtu precīzu informāciju par interesējošās studiju programmas kvalitāti;
- 2) nodrošinātu studiju programmu, kas gatavo speciālistus reglamentētajām profesijām, kvalitātes novērtēšanu;
- 3) mērķtiecīgāk investētu valsts budžeta finansējumu studijām kvalitatīvākajās studiju programmās;
- 4) pārliecinātos par augstākās izglītības internacionalizācijas piedāvājuma kvalitāti;

¹⁵ AIC 2021. gada 10. februāra metodika “Metodika licencētas studiju programmas iekļaušanai studiju virziena akreditācijas lapā”. Pieejama AIKA mājaslapā: https://www.aika.lv/wp-content/uploads/2021/02/Metodika_jauna-procedura_final.pdf

¹⁶ AIC 2021. gada 10. februāra vadlīnijas “Vadlīnijas ziņojuma izstrādei par licencētas studiju programmas iekļaušanu studiju virziena akreditācijas lapā”. Pieejamas AIKA mājaslapā: https://www.aika.lv/wp-content/uploads/2021/02/AII-vadl%C4%ABnijas_jauna-procedura_final.pdf

¹⁷ AIC 2021. gada 10. februāra vadlīnijas “Vadlīnijas ekspertu kopīgajam atzinumam licencētas studiju programmas iekļaušanai studiju virziena akreditācijas lapā”. Pieejama AIKA mājaslapā: https://www.aika.lv/wp-content/uploads/2021/02/Ekspertu_atzinums_jauna-procedura_final.pdf

5) nodrošinātu monitoringu studiju programmu kvalitātes izmaiņām, tostarp, tām studiju programmām, kuras saņēmušas ES struktūrfondu investīcijas.¹⁸

Novērtēšanas ietvaros ekspertu grupa divu ekspertu sastāvā, no kuriem viens ir ārvalstu eksperts, veic programmas novērtēšanu. Novērtēšanas ietvaros ekspertu grupa izskata augstskolas/koledžas sagatavoto iesniegumu, studiju programmas raksturojumu un saistošos pielikumus, dodas klātienēs vizītē uz augstskolu/koledžu un sagatavo ekspertu grupas kopīgo atzinumu, kura ietvaros veic analīzi par noteiktiem kritērijiem un prasībām, sniedz priekšlikumu studiju programmas vērtējumam un rekomendācijas konstatēto trūkumu novēršanai un studiju programmas pilnveidei. Šī novērtēšana veidota kā secīgs nākamais solis studiju programmas licencēšanas procedūrai, novērtējot augstskolu/koledžu sākotnējo ieceri par studiju programmu un tās izpildi, kas balstīta konkrētos rezultātos. Iekļaušanas procedūrā vērtējamie kritēriji aptverti četrās jomās:

- Studiju programmas raksturojošie parametri (tajā skaitā atbilstība studiju virzienam)
- Studiju programmas aktualitāte (tajā skaitā studējošo skaita dinamika un absolventu nodarbinātības perspektīvas)
- Resursi un nodrošinājums (tajā skaitā novērtējums par studiju programmas atbilstību ārējam normatīvajam regulējumam)
- Studiju programmas licencēšanā saņemto rekomendāciju ieviešana (tajā skaitā ekspertu grupas vērtējums par rekomendāciju izpildi).

Balstoties uz veikto kritēriju analīzi, ekspertu grupa novērtē arī četras MK noteikumos Nr. 793 noteiktās prasības: [1] studiju programmas atbilstība Augstskolu likuma un citu normatīvo aktu prasībām; [2] studiju bāzes, zinātnes bāzes (ja attiecināms), informatīvās bāzes (tai skaitā bibliotēkas), materiāli tehniskās bāzes un finansiālās bāzes atbilstība studiju programmas īstenošanas nosacījumiem un studiju rezultātu sasniegšanas nodrošināšanai; [3] akadēmiskā personāla un viesprofesoru, asociēto viesprofesoru, viesdocentu, vieslektoru un viesasistentu kvalifikācijas atbilstība studiju programmas īstenošanas nosacījumiem un normatīvo aktu

¹⁸ 2018. gada 9. decembra *Ministru kabineta noteikumu projekta "Studiju virzienu atvēršanas un akreditācijas noteikumi" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums* (anotācija). Pieejams saitē: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=http%3A%2F%2Ftap.mk.gov.lv%2Fdoc%2F2018_12%2FIZManot_091218_SV_akred.2445.2445.docx&wdOrigin=BROWSELINK

prasībām; [4] studiju programma maģistra vai doktora grāda iegūšanai balstīta attiecīgās zinātnes nozares vai mākslinieciskās jaunrades jomas sasniegumos un atziņās.

Ievērojot sniegto vērtējumu par prasībām, ekspertu grupa nosaka, vai studiju programma vērtējama kā “Izcila”, “Laba”, “Viduvēja” vai “Neapmierinoša” saskaņā ar MK noteikumu 793 17. punktā noteiktiem programmu vērtējumu skaidrojumiem.

Pamatojoties uz ekspertu grupas veikto novērtējumu un sagatavoto atzinumu, četru mēnešu laikā kopš iesnieguma “par licencētas studiju programmas iekļaušanu akreditācijas lapā” saņemšanas, studiju kvalitātes komisijas pieņem lēmumu par studiju programmas vērtējumu un studiju programmas iekļaušanu studiju virziena akreditācijas lapā vai atteikumu studiju programmu iekļaut akreditācijas lapā.

Būtiski norādīt, ka pirmais iesniegums procedūras veikšanai tika saņemts 2021. gada nogalē un līdz 2022. gada 30. maijam šīs procedūras ietvaros pieņemti četri lēmumi par licencētu studiju programmu iekļaušanu studiju virziena akreditācijas lapās. Ievērojot apstākli, ka faktisko datu apjoms ir neliels, nav būtisku pierādījumu, kas ļautu vērtēt procedūras lietderīgumu un tās pievienoto vērtību kopējā kvalitātes ārējā novērtējuma sistēmā. Tajā pat laikā identificēti šīs procedūras riski un negatīvie aspekti, piemēram, augstskolām/ koledžām jārēķinās ar papildus izdevumiem iekļaušanas procedūras veikšanai, procedūra var radīt papildus slogu augstskolām/ koledžām un AIKA, kas īpaši novērojams gadījumos, ja studiju virziena novērtēšanas un akreditācijas procedūra, kuras ietvaros arī tiek vērtētas studiju programmas, jāveic, piemēram, trīs gadu laikā kopš studiju programmas licencēšanas.

Lai mazinātu risku par papildus darba apjomu, izstrādātajās iekļaušanas procedūras vadlīnijās noteikts, ka augstskolas/ koledžas studiju programmas raksturojumu, galvenokārt, veido kā atskatu par paveikto un veiktajām izmaiņām kopš studiju programmas licencēšanas. Ievērojot, ka šajā procedūrā darba valoda ir angļu valoda, sniedzamā informācija integrēta arī vadlīnijās, kas saistītas ar studiju virzienu novērtēšanu, kā rezultātā sniedzot augstskolām/ koledžām iespēju šīs procedūras ietvaros sagatavoto informāciju integrēt nākamajās novērtēšanas procedūrās.

2.3. Studiju virziena novērtēšanas procedūra

Studiju virziena novērtēšanas procedūras rezultātā novērtēšanas ekspertu grupa sniedz atzinumu par studiju virzienu un tam atbilstošajām studiju programmām. Ekspertu grupas sniegtais atzinums un tajā iekļautie vērtējumi ir pamats studiju kvalitātes komisijas lēmuma pieņemšanai par studiju virziena akreditāciju vai atteikumu akreditēt studiju virzienu.

Studiju virziena novērtēšanai saistītās prasības noteiktas Augstskolu likuma 55.³ pantā un Ministru kabineta noteikumos Nr. 793. Atbilstoši Augstskolu likumā noteiktajam, studiju virzienu novērtēšanu veic AIC (AIKA) vai EQAR iekļauta kvalitātes nodrošināšanas aģentūra (turpmāk – ārvalstu aģentūra) pēc augstskolas/ koledžas izvēles atbilstoši normatīvajiem aktiem par studiju virziena akreditāciju. Gadījumā, ja augstskola/ koledža studiju virzienu izvēlas novērtēt ārvalstu aģentūrā, augstskolai/ koledžai jāinformē AIKA par ārvalstu aģentūru, kura veiks studiju virziena novērtēšanu. Pirms studiju virziena novērtēšanas augstskolai/ koledžai un aģentūrai, kura veiks novērtēšanu, jāslēdz līgums. Gadījumā, ja novērtēšanai izvēlēta ārvalstu aģentūra, augstskola/ koledža var izvēlēties slēgt trīspusēju līgumu ar AIC (AIKA) un ārvalstu aģentūru. Iespēja studiju virziena novērtēšanai izvēlēties ārvalstu aģentūru tika noteikta sākot ar 2019. gadu, līdz 2022. gadam neviena augstskola/ koledža nav sniegusi informāciju par studiju virziena novērtēšanu ārvalstu aģentūrā, līdz ar to turpmāk norādītā informācija attiecināma uz gadījumu, ja augstskolas/ koledžas studiju virziena novērtēšanu veic AIKA.

Ievērojot Augstskolu likumā un MK noteikumos Nr. 793 noteiktās prasības, novērtēšana tiek veikta atbilstoši AIC (AIKA) 2019. gada 23. augusta metodikai “Studiju virzienu novērtēšanas un akreditācijas metodika”¹⁹, 2019. gada 4. marta vadlīnijām augstskolām/ koledžām pašnovērtējuma ziņojuma izstrādei “Studiju virziena pašnovērtējuma ziņojuma izstrādes

¹⁹AIC 2019. gada 23. augusta metodika “Studiju virzienu novērtēšanas un akreditācijas metodika”. Pieejama AIKA mājaslapā:
<https://www.aika.lv/wp-content/uploads/2020/12/Studiju-virzienu-nov%C4%93rt%C4%93%C5%A1anas-un-akredit%C4%81cijas-metodika-aktualiz%C4%93ts-08.12.2020..pdf>

vadlīnijas”²⁰ un “Studiju virziena novērtēšanas ekspertu grupas kopīgā atzinuma izstrādes vadlīnijas”²¹.

Novērtēšanas procedūrai tiek veidota ekspertu grupa vismaz piecu ekspertu sastāvā. Ekspertu skaits ekspertu grupā mainās, ievērojot studiju virzienam atbilstošo studiju programmu skaitu un programmu specifiku. Neraugoties uz kopējo ekspertu grupas lielumu, ekspertu grupas sastāvā vienmēr tiek iekļauts viens LDDK deleģēts pārstāvis, viens LSA deleģēts pārstāvis un vismaz divi ārvalstu eksperti. Ievērojot, ka ekspertu grupa ir internacionāla, novērtēšanas procedūras ietvaros darba valoda ir angļu valoda.

Kopējais novērtēšanas procedūras ilgums, atbilstoši MK noteikumos Nr. 793 noteiktajam, ir seši mēneši. Novērtēšanas uzsākšanai ar augstskolu/ koledžu tiek slēgts līgums par attiecīgā studiju virziena novērtēšanu, kas cita starpā iekļauj ar novērtēšanas procedūru saistītās pamatprasības, kā arī ļauj plānot AIKA kopējo darba noslodzi. Sešu mēnešu laikā AIKA veic augstskolu/ koledžu sniegto dokumentu izpēti, piesaista un apstiprina novērtēšanas ekspertu grupu, kura izskata augstskolas/ koledžas sagatavoto iesniegumu, studiju virziena pašnovērtējuma ziņojumu un saistošos pielikumus, dodas klātienē vizītē uz augstskolu/ koledžu un sagatavo ekspertu grupas kopīgo atzinumu, kura ietvaros veic analīzi par noteiktiem kritērijiem un prasībām, sniedz rekomendācijas konstatēto trūkumu novēršanai vai studiju virziena un tam atbilstošo studiju programmu pilnveidei ilgtermiņā. Vērtējamie kritēriji iedalāmi divās daļās: kritēriji un prasības studiju virziena novērtēšanai un kritēriji un prasības studiju virzienam atbilstošo studiju programmu novērtēšanai. Būtiski norādīt, ka abas šīs daļas ir savstarpēji saistītas, tajā pat laikā, sniedz iespēju novērtēšanas ekspertu grupai veikta padziļinātu izvērtējumu.

Vērtējot studiju virzienu, tiek vērtētas augstskolas/ koledžas izveidotās iekšējās procedūras studiju virziena un tam atbilstošo studiju programmu pārvaldībai, kvalitātes pilnveidei, piemērotie risinājumi dažādu studiju procesa posmu nodrošināšanai. Studiju virziena novērtēšanas sadaļā iekļautie kritēriji aptverti sešās jomās:

²⁰ AIC 2019. gada 4. marta vadlīnijām “Studiju virziena pašnovērtējuma ziņojuma izstrādes vadlīnijas”. Pieejamas AIKA mājaslapā: https://www.aika.lv/wp-content/uploads/2021/08/SVN-Vadlinijas_precizetas_20.08.2021.pdf

²¹ AIC 2019. gada 4. marta vadlīnijas “Studiju virziena novērtēšanas ekspertu grupas kopīgā atzinuma izstrādes vadlīnijas”. Pieejamas AIKA mājaslapā: <https://www.aika.lv/wp-content/uploads/2022/01/Studiju-virziena-nov%C4%93rt%C4%93%C5%A1anas-ekspertu-grupas-kop%C4%ABg%C4%81-atzinuma-izstr%C4%81des-vadl%C4%ABnijas-aktualiz%C4%93ts-20.08.2021.-sp%C4%93k%C4%81-iesniegtajiem-iesniegumiem-no-20.09.2021..pdf>

- Studiju virziena pārvaldība
- Iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmas efektivitāte
- Studiju virziena resursi un nodrošinājums
- Zinātniskā (vai lietišķā) pētniecība un mākslinieciskā jaunrade
- Sadarbība un internacionalizācija
- Iepriekšējās novērtēšanas procedūrās saņemto rekomendāciju ieviešana.

Studiju virziena novērtējuma daļā pastiprināta uzmanība tiek pievērsta iepriekšējo novērtēšanas procedūru ietvaros sniegto rekomendāciju ieviešanai, tādejādi sasaistot visas kvalitātes ārējā novērtējuma procedūras un uzsverot novērtēšanas procedūras cikliskuma raksturu. Būtiski norādīt, ka vērtējot studiju virzieniem sniegtās rekomendācijas iepriekšējā studiju virzienu akreditācijā, kas lielākajai daļai studiju virzienu notika 2013. gadā, konstatēts, ka sniegtās rekomendācijas un analīze ir vispārīga, kā rezultātā, kopš 2016. gada studiju virzienu novērtēšanas ietvaros tiek veikts detalizēts studiju virziena un tam atbilstošo studiju programmu izvērtējums, kas cita starpā ļauj identificēt vājās puses vairumam studiju virzienu un nacionālā mērogā sniedz informāciju par jomām, kurām būtu jāpievērš pastiprināta uzmanība.

Balstoties uz veikto kritēriju analīzi, ekspertu grupa novērtē arī četras MK noteikumos Nr. 793 noteiktās prasības studiju virzienam: [1] vai atbilstoši Augstskolu likuma 5. panta 2.¹ daļai augstskolas vai koledžas, īstenojot iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmas, garantē studiju virziena nepārtrauktu pilnveidi, attīstību un darbības efektivitāti; [2] zinātniskās pētniecības un mākslinieciskās jaunrades atbilstība zinātnes un mākslinieciskās jaunrades attīstības līmenim (ja attiecināms); [3] studiju virziena ietvaros īstenotā sadarbība ar dažādām Latvijas un ārvalstu organizācijām nodrošina studiju virziena mērķu sasniegšanu; [4] iepriekšējā studiju virziena novērtēšanā, ja tāda ir bijusi, konstatēto trūkumu un nepilnību vai sniegto rekomendāciju ieviešana.

Studiju virziena novērtēšanas ietvaros, atsevišķi vērtējot studiju programmas, tiek skatīts, kā augstskolas/ koledžas noteiktās procedūras, metodikas un pieejas studiju virziena un tam atbilstošo studiju programmu nodrošināšanai palīdz sasniegt studiju programmām noteiktos mērķus, uzdevumus un sasniedzamos rezultātus, kā arī, vai piedāvāto studiju programmu saturs atbilst darba tirgus prasībām vai zinātnes atziņām. Studiju programmu novērtēšanas sadaļā iekļautie kritēriji aptverti piecās jomās:

- Studiju programmu raksturojošie parametri
- Studiju saturs un īstenošana
- Studiju programmas resursi un nodrošinājums
- Mācībspēki
- Studiju programmas atbilstības novērtējums.

Balstoties uz veikto kritēriju analīzi, ekspertu grupa novērtē arī četras MK noteikumos Nr. 793 noteiktās prasības studiju programmām: [1] studiju programmas atbilstība Augstskolu likuma un citu normatīvo aktu prasībām; [2] studiju bāzes, zinātnes bāzes (ja attiecināms), informatīvās bāzes (tai skaitā bibliotēkas), materiāli tehniskās bāzes un finansiālās bāzes atbilstība studiju programmas īstenošanas nosacījumiem un studiju rezultātu sasniegšanas nodrošināšanai; [3] akadēmiskā personāla un viesprofesoru, asociēto viesprofesoru, viesdocentu, vieslektoru un viesasistentu kvalifikācijas atbilstība studiju programmas īstenošanas nosacījumiem un normatīvo aktu prasībām; [4] studiju programma maģistra vai doktora grāda iegūšanai balstīta attiecīgās zinātnes nozares vai mākslinieciskās jaunrades jomas sasniegumos un atziņās.

Ievērojot sniegto vērtējumu par prasībām studiju programmai, ekspertu grupa nosaka, vai studiju programma vērtējama kā “Izcila”, “Laba”, “Viduvēja” vai “Neapmierinoša”, saskaņā ar MK noteikumos 793 17. punktā iekļautiem programmu vērtējumu skaidrojumiem. Papildus ekspertu grupa sniedz īstermiņa un ilgtermiņa rekomendācijas, tās atsevišķi norādot visam studiju virzienam un atsevišķi katrai studiju virzienam atbilstošajai studiju programmai.

Turpmāk norādīti ieguvumi no studiju virzienu novērtēšanas procedūras, kā arī iespējamie negatīvie aspekti:

Ieguvumi	Negatīvie aspekti
<ul style="list-style-type: none"> • Studiju virzienu novērtēšanas procedūras ietvaros augstskolām/ koledžām studiju virzieni un tiem atbilstošās studiju programmas vērtē pēc vienota standarta, kas cita starpā ļauj augstskolām/ koledžām pārskatīt un aktualizēt iekšējos procesus un iekšējo normatīvo regulējumu. • Tiek iegūts visaptverošs ieskaits par Latvijā īstenojamiem studiju virzieniem un tiem atbilstošajām studiju programmām, tajā skaitā jomām, kas vērtējamas kā stiprās puses un tās, kurām būtu nepieciešama pilnveide. 	<ul style="list-style-type: none"> • Augstskolai/ koledžai sagatavojamās informācijas apjoms var būt liels, ja virzienam atbilst liels studiju programmu skaits (piemēram, 10 vai 20 programmas); • Gadījumā, ja laika posmā kopš iepriekšējās studiju virzienu akreditācijas, nav uzkrāti dati vai veikta regulāra darbības analīze, ieguldāmais darbs pašnovērtējuma sagatavošanai ir apjomīgs.

<ul style="list-style-type: none"> • Augstskolas/ koledžas rūpīgi izvērtē studiju programmu nepieciešamību un aktualitāti, vienlaikus slēdzot studiju programmas. • Detalizēti tiek pārbaudīta studiju programmas atbilstība ārējam normatīvajam regulējumam. • Ievērojot, ka darba valoda ir angļu valoda, novērots, ka augstskolas/ koledžas veic savu iekšējo normatīvo aktu tulkojumus, kā arī pilnveido iestāžu mājaslapu angļu valodas sadaļas, kas kopumā veicina augstskolu/ koledžu lielāku pieejamību internacionālai videi. • Studiju virzienu un tam atbilstošās programmas izvērtē ārēja/ neatkarīga ekspertu grupa, kura aptver arī darba devēju un studējošo pārstāvju viedokli, sniedzot vērtējumu par studiju virzienu un studiju programmām, priekšlikumus turpmākās darbības pilnveidei. 	<ul style="list-style-type: none"> • Augstskolas/ koledžas norāda, ka procedūras izmaksas ir augstas (<i>Atbilstoši Augstskolu likumā noteiktajam, studiju virziena novērtēšanas izmaksas augstskolas/ koledžas sedz no to budžeta līdzekļiem</i>).
---	--

2.4. Studiju virziena akreditācijas procedūra

Studiju virziena akreditācijas rezultātā tiek pieņemts lēmums par studiju virziena akreditāciju uz diviem vai sešiem gadiem, vai lēmums par atteikumu akreditēt studiju virzienu. Studiju virzienu akreditācijas gadījumā, pie nosacījuma, ka arī pati augstskola/ koledža ir akreditēta, tiek piešķirtas tiesības studiju virzienam atbilstošo studiju programmu absolventiem izsniegt valsts atzītu diplomu. Pieņemot lēmumu par studiju virziena akreditāciju, tiek pieņemts lēmums arī par studiju programmu atsevišķo vērtējumu.

Studiju virziena akreditācijai saistītās prasības noteiktas Augstskolu likuma 55.³ pantā un MK noteikumos Nr. 793. Atbilstoši Augstskolu likumā noteiktajam, lēmumu par studiju virziena akreditāciju pieņem studiju kvalitātes komisija, kuras darbu organizē AIC (AIKA). Ievērojot

virziens iepriekš ticis akreditēts uz diviem gadiem, lēmumu par studiju virziena akreditāciju uz diviem gadiem var pieņemt ne vairāk kā vienu reizi pēc kārtas.

Analizējot 2021. gada ietvaros pieņemtus lēmumus par studiju virzienu akreditāciju, var secināt, ka ir vairāki studiju virzieni, kuri ieguvuši divu gadu akreditāciju, kas augstskolām/koledžām sniedz impulsu nepieciešamībai pilnvērtīgi uzlabot piemērotās darbības studiju virzienu un studiju programmu kvalitātes nodrošināšanai, pretējā gadījumā studiju virziens un tam atbilstošās studiju programmas turpmāk nevarēs īstenot.

Lēmumu par atteikumu akreditēt studiju virzienu var pieņemt, ja virzienu nav iespējams akreditēt uz diviem vai sešiem gadiem, kā arī, ja konstatēti būtiski trūkumi kvalitatīvai studiju virzienam atbilstošo studiju programmu īstenošanai saskaņā ar MK noteikumu Nr.793 15. punktā (norādītas Ziņojuma 2.3. nodaļā) minētajām prasībām un tie nav novēršami studiju virziena akreditācijas termiņa ietvaros vai divām vai vairāk studiju virzienā iekļautajām studiju programmām ir neapmierinošs vērtējums.

Atsevišķie studiju programmu vērtējumi – izcili, labi, viduvēji un neapmierinoši, sniedz visaptverošu informāciju par studiju programmu kvalitātes un izpildījuma līmeni gan augstskolām/koledžām, gan politikas veidotājiem, gan plašākai sabiedrībai, tajā skaitā studējošajiem un reflektantiem.

Nemot vērā, ka lielākā daļa studiju virzienu tika akreditēti 2013. gadā uz sešiem vai diviem gadiem, kas nozīmē, ka studiju virzienu akreditācijas bija paredzētas 2015., 2017. un 2019. gadā un to, ka 2019. gadā paredzētais akreditējamo studiju virzienu skaits bija nesamērīgi liels, studiju virzieni sagrupēti četrās grupās un to akreditācijas termiņi attiecīgi pagarināti. Ievērojot ar COVID – 19 saistītos ierobežojumus un to radītās sekas, studiju virzienu akreditācijas termiņi tika pagarināti vēl par gadu, rezultātā pēdējās grupas studiju virzieniem akreditācijas termiņš ir līdz 2024. gada 31. decembrim. Pagarinātais termiņš norāda arī brīdi, kad būs iespēja apkopot un vienlīdzīgi analizēt datus par visiem Latvijā īstenotajiem studiju virzieniem un tiem atbilstošajām studiju programmām.

Turpmāk norādīti ieguvumi no studiju virzienu akreditācijas procedūras, kā arī iespējamie negatīvie aspekti:

Ieguvumi	Negatīvie aspekti
----------	-------------------

<ul style="list-style-type: none"> • Tiek ievērots studiju programmu cikliskais ārējais novērtējums. • Lēmums tiek pieņemts, balstoties uz izvērtu studiju virziena un tam atbilstošo programmu visaptverošu analīzi. • Pieņemot lēmumus tiek piemēroti vienlīdzīgi principi. • Tiek novērsta studiju virzieniem atbilstošo studiju programmu neatbilstība/ daļēja neatbilstība ārējam normatīvajam regulējumam. • Nacionālā līmenī tiek iegūta vienveidīga un detalizēta informācija par studiju programmām. • Iegūti salīdzināmi un praktiski pierādījumi, ka vienas augstskolas/ koledžas ietvaros veiktais sniegums starp dažādiem studiju virzieniem var būtiski atšķirties, kas tieši var norādīt uz veicamajiem uzlabojumiem iestāžu pārvaldībā, kvalitātes vadības sistēmās u.c. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ievērojot studiju virzienu skaitu un plānoto akreditācijas procedūru skaitu, studiju kvalitātes komisijai un AIKA plānots liels darba apjoms.
--	---

2.5. Procedūra izmaiņu pieļaujamībai studiju virzienā

Procedūra par izmaiņu pieļaujamību studiju virzienā (turpmāk – izmaiņu procedūra) ir novērtēšana, kuras rezultātā augstskolai/ koledžai tiek sniegta atļauja veikt būtiskas izmaiņas studiju virzienam atbilstošās studiju programmās.

Izmaiņu procedūrai saistītās prasības noteiktas MK noteikumu Nr. 793 2.3. apakšpunktā. Procedūra paredz, ka gadījumā, ja augstskola/ koledža vēlas mainīt studiju virzienam atbilstošās studiju programmas nosaukumu, kodu, īstenošanas vietu, īstenošanas veidu, formu, īstenošanas valodu, iegūstamo profesionālo kvalifikāciju vai grādu un citus MK noteikumu 793. 2.3. punkta apakšpunktos norādītos rādītājus, novērtēšanu veic viens eksperts, kurš izvērtē izmaiņu pamatotību un sagatavo atzinumu, kas ir par pamatu studiju kvalitātes komisijas lēmuma pieņemšanai par izmaiņu pieļaujamību. Ievērojot, ka šī novērtēšanas procedūra ir nestandarta un katrs izmaiņu gadījums, tajā skaitā to pamatojums atšķiras, procedūrai nav izstrādātas atsevišķas vadlīnijas augstskolām/ koledžām dokumentu sagatavošanai.

Ievērojot procedūras raksturu jānorāda, ka šī nav cikliska procedūra un piemērojama tikai gadījumos, ja augstskola/ koledža vēlas veikt augstāk norādītās izmaiņas. Vairumā gadījumos izmaiņas studiju virzienā un tam atbilstošajās programmās ir augstskolu/ koledžu autonomijas jautājums un tiek apstiprinātas neiesaistot ārējo ekspertu.

Turpmāk norādīti ieguvumi no izmaiņu procedūras, kā arī iespējamie negatīvie aspekti:

Ieguvumi	Negatīvie aspekti
<ul style="list-style-type: none"> • Centralizēti pieņemtie lēmumi par izmaiņu pieļaujamību nodrošina vienlīdzīgu pieeju studiju programmu raksturojošajos rādītājos (piemēram, piešķiramajos grādos, studiju programmu kodos u.c.). • Tiek nodrošināta studiju programmu atbilstība ārējam normatīvajam regulējumam. • Nacionālā mērogā studiju programmu reģistrs ietver aktuālo informāciju par studiju programmu parametriem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Augstskolām/ koledžām jāērķinās ar papildus izdevumiem izmaiņu procedūras veikšanai (<i>piezīme: izmaksas par novērtēšanas procedūru sedz augstskola/ koledža</i>). • Papildus administratīvais slogs augstskolām/ koledžām, studiju kvalitātes komisijai un AIKA.

2.6. Augstskolu un koledžu akreditācijas procedūra

Augstskolu un koledžu akreditācija ir procedūra, kuras ietvaros tiek veikta augstskolas vai koledžas darba organizācijas un resursu kvalitātes pārbaude, kuras rezultātā tai piešķir valsts atzītas augstskolas vai koledžas statusu, kas nodrošina tiesības izsniegt valsts atzītu diplomu.

Augstskolu/ koledžu akreditācijas procedūrai saistītās prasības noteiktas Augstskolu likuma 9. pantā un 2018. gada 11. decembra Ministru kabineta noteikumos Nr. 794 “Augstskolu un koledžu akreditācijas noteikumi” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 794).

Atbilstoši Augstskolu likumā noteiktajam, augstskolu/ koledžu akreditācijas procedūru organizē AIC (AIKA), savukārt lēmumu par augstskolas/ koledžas akreditāciju pieņem AIP. Ievērojot Augstskolu likumā un MK noteikumos Nr. 794 noteiktās prasības, augstskolu/ koledžu novērtēšana akreditācijas procedūras ietvaros tiek veikta atbilstoši AIC (AIKA) 2019. gada 23. septembra metodikai “Augstskolu un koledžu novērtēšanas organizēšanas metodika”²³, 2019. gada

²³ AIC 2019. gada 23. septembra metodika “Augstskolu un koledžu novērtēšanas

31. janvāra vadlīnijām augstskolām/ koledžām augstskolu vai koledžu pašnovērtējuma ziņojuma izstrādei “Augstskolu vai koledžu pašnovērtējuma ziņojuma izstrādes vadlīnijas”²⁴ un “Augstskolu vai koledžu novērtēšanas ekspertu grupas kopīgā atzinuma izstrādes vadlīnijas”²⁵.

Novērtēšanas ietvaros ekspertu grupa septiņu ekspertu sastāvā, no kuriem viens ir viens LDDK vai augstskolas vai koledžas stratēģiskajai specializācijai atbilstošās nozares ekspertu padomes deleģēts pārstāvis, vai profesionālās nozaru organizācijas deleģēts pārstāvis, ja nav izveidota atbilstoša nozares ekspertu padome deleģēts pārstāvis, viens LSA deleģēts pārstāvis un vismaz divi ārvalstu eksperti, veic augstskolu/ koledžu novērtēšanu. Novērtēšanas ietvaros ekspertu grupa izskata augstskolas/ koledžas sagatavoto iesniegumu, pašnovērtējuma ziņojumu un saistošos pielikumus, dodas klātienē vizītē uz augstskolu/ koledžu un sagatavo ekspertu grupas kopīgo atzinumu, kura ietvaros veic analīzi par noteiktiem kritērijiem un prasībām, kā arī sniedz rekomendācijas konstatēto trūkumu novēršanai vai augstskolas/ koledžas darbības un attīstības pilnveidei. Vērtējamās prasības noteiktas MK noteikumu Nr. 794 19. punktā, un tās grupējot, ir šādas:

- akadēmiskā personāla un viesprofesoru, asociēto viesprofesoru, viesdocentu, vieslektoru un viesasistentu kvalifikācijas atbilstība Augstskolu likumā noteiktajām prasībām, kā arī augstskolas/ koledžas akadēmiskā personāla attīstības politika un motivēšanas sistēma, to atbilstība augstskolas/ koledžas noteiktajiem mērķiem un uzdevumiem;
- studiju bāzes, informatīvās bāzes (tai skaitā bibliotēkas), materiāltehniskās bāzes un finansiālās bāzes atbilstība studiju programmas īstenošanas nosacījumiem;
- augstskolas/ koledžas iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēma, tās atbilstība Augstskolu likuma 5. panta 2.¹ daļai un vai izveidotā sistēma garantē augstskolas/ koledžas nepārtrauktu pilnveidi, attīstību un darbības efektivitāti;

organizēšanas metodika”. Pieejama AIKA mājaslapā: <https://www.aika.lv/wp-content/uploads/2020/07/Augstskolu-un-koledzu-novertesanas-organizesanas-metodika.pdf>

²⁴ AIC 2019. gada 31. janvāra vadlīnijas “Augstskolu vai koledžu pašnovērtējuma ziņojuma izstrādes vadlīnijas”. Pieejamas AIKA mājaslapā: http://aika.lv/wp-content/uploads/2019/05/Augstskolu-vai-koledzu-pasnovertejuma-zinojuma-izstrades-vadlinijas_2019.pdf

²⁵ AIC 2019. gada 31. janvāra vadlīnijas “Augstskolu vai koledžu novērtēšanas ekspertu grupas kopīgā atzinuma izstrādes vadlīnijas”. Pieejamas AIKA mājaslapā: http://aika.lv/wp-content/uploads/2019/05/Augstskolu-vai-koledzu-novertesanas-ekspertu-grupas-kopiga-atzinuma-izstrades-vadlinijas_2019.pdf

- vai augstskolu/ koledžu izglītības kvalitātes monitoringa sistēmā uzkrātie dati liecina par augstskolas/ koledžas darbības pilnveidi un attīstību;
- studējošo pašpārvaldes autonomija, finansēšanas un tiesību ievērošana;
- augstskolas/ koledžas darbības atbilstība augstāko izglītību reglamentējošajos normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.

Papildus tiek vērtēta prasība, vai augstskolas/ koledžas darbībā iepriekšējā gada laikā pirms lēmuma pieņemšanas kompetento iestāžu konstatētie normatīvo aktu pārkāpumi ir novērsti šo iestāžu noteiktajā termiņā.

Lai veiktu šo prasību izvērstāku novērtējumu un analīzi, kas balstīta faktos un novērojumos, AIKA ir izstrādājusi kritērijus²⁶, kuri grupēti astoņās jomās:

- Augstskolas/ koledžas mērķi, uzdevumi un pārvaldība
- Iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēma
- Resursi
- Mācībspēki
- Zinātniskā pētniecība un/vai mākslinieciskā jaunrade
- Sadarbība un internacionalizācija
- Studējošo pašpārvaldes darbība
- Augstskolas/ koledžas darbības atbilstība normatīvo aktu prasībām.

Kritēriji veidoti paredzot, ka ekspertu grupa novērtē, vai augstskola/ koledža konkrētās vērtēšanas jomas objektam ir izveidojusi normatīvu ietvaru, kas atbilst augstskolas/ koledžas stratēģijai, noteiktajiem mērķiem, uzdevumiem, u.c. rādītājiem, kā arī to, vai un kādā apmērā izveidotais ietvars tiek piemērots un ļauj sasniegt tam paredzēto rezultātu.

Pamatojoties uz ekspertu grupas veikto novērtējumu un sagatavoto atzinumu, sešu mēnešu laikā kopš iesnieguma par augstskolas vai koledžas akreditāciju saņemšanas, AIP pieņem lēmumu

²⁶ AIC 20219. gada 31. janvāra informatīvais materiāls "Kritēriji augstskolas vai koledžas prasību novērtēšanai". Pieejami AIKA mājaslapā: http://aika.lv/wp-content/uploads/2019/05/Kriteriji-augstskolas-vai-koledzas-prasibu-novertesanai_2019.pdf

par augstskolas/ koledžas akreditāciju vai atteikumu akreditēt augstskolu/ koledžu. Augstskolas/ koledžas akreditācijai nav noteikts termiņš.

Lai izprastu augstskolu/ koledžu akreditācijas lomu kopējā kvalitātes ārējā novērtējuma procedūru kopā, jānorāda, ka laikā kopš 2016. gada, kad akreditācijas un licencēšanas organizēšanas funkcijas tika nodotas AIC (AIKA), tika veiktas divas augstskolu/ koledžu akreditācijas procedūras, no kurām viena bija iestādes sākotnējā akreditācija, kuras rezultātā koledžai piešķirta akreditācija un tiesības izsniegt valsts atzītu diplomu, bet otra bija ārkārtas akreditācija, kuras rezultātā koledžai netika akreditēta un tā tika izslēgta no Izglītības iestāžu reģistra. Ievērojot, ka atbilstoši ārējam normatīvajam regulējumam augstskolu/ koledžu akreditācija nav cikliska procedūra, uz 2021. gadu ir akreditētas visas Latvijas augstskolas/ koledžas, kuras izsniedz valsts atzītus diplomus par augstākās izglītības ieguvu.

Turpmāk norādīti ieguvumi no augstskolu/ koledžu akreditācijas procedūras, kā arī negatīvie aspekti:

Ieguvumi	Negatīvie aspekti
<ul style="list-style-type: none"> • Veikts detalizēts augstskolas/ koledžas darbības izvērtējums. • Augstskolas/koledžas darbības izvērtējums kā vienots veselums. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ievērojot, ka procedūra piemērojama vienreiz, iestādes darbības sākuma posmā, datu un prakses apjoms detalizēta izvērtējuma veikšanai ir ierobežots. • Šobrīd ārējā normatīvajā regulējumā procedūrai nav liela lomu kvalitātes ārējā novērtējumā, jo īpaši ievērojot apstākli, ka visas iestādes, kuras piedāvā augstākās izglītības programmas, ir akreditētas.

3. Starptautiskā pieredze

Kopš Boloņas deklarācijas parakstīšanas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšana ir kļuvusi par vienu no Boloņas procesa²⁷ EAIT veidošanas galvenajiem stūrakmeņiem²⁸, kas ikvienā turpmākajā Boloņas procesa ministru konferencē iegūst arvien lielāku ievēribu pieņemtajos izglītības ministru komunikē²⁹.

Kopumā augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas sistēmas EAIT ir attīstījušās ļoti dinamiski, bet atšķirīgi nacionālo valstu līmenī. Eiropas valstis izvēlas sev piemērotu kvalitātes ārējo nodrošināšanas modeli atkarībā no valsts konteksta un mērķiem. Ievērojot, ka EAIT augstākās izglītības sistēmas laika gaitā mainās, attiecīgi mainās arī kvalitātes nodrošināšanas sistēmas, turklāt to ietekmē arī politiskie un finanšu aspekti. Būtiski norādīt, ka pārmaiņas piemērotajās vērtēšanas procedūrās un modeļos lielākajā daļā gadījumu tiek veiktas pēc tam, kad iegūti un izanalizēti visaptveroši dati no veiktās novērtēšanas procedūras, kas sniedz skaidru ieskatu tajā, kas ir būtiskākie aspekti, kuriem jāpievērš uzmanība pārejot uz jaunu kvalitātes ārējā novērtējuma procedūru vai kopējo modeli.

Apskatot citu valstu kvalitātes nodrošināšanas sistēmas, var atzīmēt, ka pieejamā informācija par citām valstīm ne vienmēr ir salīdzināma bez papildu analīzes, turklāt jāpievērš uzmanība terminoloģijai. Piemēram, programmas akreditācijai ir vairākas nozīmes dažādās valstīs. Piemēram, studiju programmu akreditācija Austrijā ir ex-ante novērtējums, ko varētu salīdzināt ar programmu licencēšanas procedūru Latvijā, bet ne ar programmu vai studiju virzienu akreditāciju.

Lai gūtu priekšstatu par ārējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmām citās valstīs, ir apskatīti Zviedrijas, Čehijas, Nīderlandes, Ungārijas un Austrijas kvalitātes nodrošināšanas sistēmu modeļi un to raksturīgākie aspekti.

Nīderlandē akreditācijas sistēma ieviesta 2004.gadā, un līdz 2011.gadam tika organizēta tikai studiju programmu akreditācija, savukārt pēc 2011.gada arī brīvprātīgs institucionālais audits

²⁷ Boloņas process - Eiropas vienotās augstākās izglītības telpas veidošanas process. Sākās 1999. gada 19. jūnijā, kad 29 Eiropas valstu izglītības ministri parakstīja Boloņas deklarāciju. Šobrīd Boloņas procesā piedalās 48 valstis.

²⁸ The Bologna Process Independent Assessment. The first decade of working on the European Higher Education Area Volume 1 Detailed assessment report. http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc/bologna_process/independent_assessment_1_detailed_rept.pdf

²⁹ Boloņas procesa ministru sanāksmju dokumenti un pieņemtie komunikē pieejami Boloņas procesa oficiālajā vietnē <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=43>

(šo iespēju lielākoties izmanto valsts augstākās izglītības iestādes). Audita mērķis ir pārliecināties, ka iestādes iekšējā kvalitātes nodrošināšanas sistēma sasaistē ar kvalitātes kultūru nodrošina individuālas vīzijas par labu izglītību īstenošanu. Šī brīža programmu akreditācijas cikls ir no 2017.gada līdz 2023.gadam, kas nozīmē, ka noslēgsies trešais novērtēšanas cikls. Nākotnē plānots pāriet uz institucionālo akreditāciju, uzsverot, ka ir nepieciešams pārejas periods, lai vispusīgi sagatavoties. Galvenie iemesli institucionālās akreditācijas ieviešanai ir **panākt lielāku uzticēšanos un autonomiju izglītības iestādēs.**

Iepazīstoties ar **Ungārijas** kvalitātes nodrošināšanas sistēmu, var izdalīt šādas novērtēšanas procedūras: institucionālā akreditācija, studiju programmu akreditācija – sākotnējā, kārtējā un vēl viens veids ir attīstības procesā, doktora skolu/studiju programmu akreditācija – sākotnējā, kārtējā, profesoru novērtēšana. Līdz ar to var atzīmēt, ka sistēma kopumā ir diezgan smagnēja un daudzpakāpju, kas rada lielu administratīvu un birokrātisku slogu visām iesaistītajām pusēm.

Čehijā institucionālā akreditācija tika uzsākta 2016. gadā. Studiju programmu un institucionāla akreditācija tiek organizēta divos veidos – kā ārēja novērtēšana (external evaluation) (ņemti vērā zinātniskie sasniegumi, pētniecība) un audits (tiek vērtēta atbilstība normatīviem). Ja tiek konstatētas nopietnas problēmas, tiek piemērotas konsekvences – institucionālajā akreditācijā – atņemtas pašakreditācijas tiesības, akreditācijas atcelšana, studiju programmu akreditācijā – aizliegums uzņemt jaunus studentus, programmu slēgšana. Jebkurai studiju programmai Čehijā ir jābūt akreditētai, lai tā uzsāktu savu darbību. Programmu akreditācija noris gan atsevišķi, akreditējot studiju programmas, gan caur institucionālo akreditāciju – reizē tiek akreditēta gan iestāde, gan piešķirtas tiesības pašakreditēt īstenojās programmas. Izejot institucionālo akreditāciju, iestādei tiek dotas tiesības pašai akreditēt savas īstenojās studiju programmas. taču institucionālā akreditācija nav obligāta, tā ir brīvprātīga.

Zviedrijas kvalitātes nodrošināšanas modelis sastāv no četrām komponentēm: institucionāls izvērtējums, studiju programmu novērtēšana (grādu piešķiršanas tiesības), grādu piešķiršanas tiesību novērtējums, tematiskās novērtēšanas (fokusējas uz konkrētu jomu, peer learning (mācīšanās no līdzīgiem) pieeja). Vienīgi studiju programmu novērtēšanai ir konkrētas sekas, t.i. piešķirt vai nepiešķirt grādu piešķiršanas tiesības. Institucionāla novērtēšana ir reizi sešos gados. Programmu novērtēšanas biežumu nosaka valdība (nav cikliska), piemēram, nosakot, ka tagad tiks novērtētas visas pasniedzēju sagatavošanas programmas. Svarīgi piezīmēt, ka dažas

studiju programmas tiek novērtētas arī no pašu universitāšu puses (tad to novērtēšana ir cikliska), kas sasaistīts ar dalītās atbildības konceptu.

Austrijā sistēma sastāv no 4 sektoriem: universitātes koledžas ar skolotāju programmām, lietišķo zinātņu universitātes (Universities of applied sciences) (privātās, ar valsts finansētām studiju vietām), privātās un valsts universitātes. Privātās un valsts universitātes ir vienīgais sektors, kur tiek īstenota doktorantūra. Katru sektoru regulē atsevišķi likumi attiecīgi arī kvalitātes novērtēšanas procesi katram sektoram ir atšķirīgi. Pastāv sākotnējā iestādes akreditācija, kārtējā un iestādes kvalitātes vadības sistēmas auditi.

Iepazīstoties ar citu valstu pieredzi, var secināt, ka katrā valstī kvalitātes nodrošināšanas sistēma nav statiska un attīstās laika gaitā, turklāt šo attīstību ietekmē dažādi faktori, piemēram, uzkrātā pieredze, politiskie uzstādījumi, valstī notiekošās reformas, Eiropas līmenī notiekošās pārmaiņas vai iesaistīto pušu ietekme.

Veidojot jaunu vai transformējot esošu kvalitātes nodrošināšanas sistēmu, ir būtiski ņemt vērā šādus faktorus:

- Sadarbības pieredze un veiksmīga komunikācija ar procesā iesaistītajām pusēm
- Uzticēšanās
- Galvenā loma kvalitātes nodrošināšanā ir augstākās izglītības iestādei
- Iekšējai kvalitātes nodrošināšanas sistēmai un monitoringam ir lielāka nozīme
- Novērtēšanas ekspertiem vairāk mācību
- Studējošo un personāla lielāka iesaiste
- Veicināt kvalitātes kultūras attīstību
- Izmaksām jābūt samērīgām ar rezultātiem un ieguldīto darbu
- Administratīvais slogs būtiski nemazinās ieviešot institucionālo akreditāciju (it īpaši nelielo iestāžu gadījumā)
- Institucionālā akreditācija uzliek arī jaunas prasības iekšējai vadības sistēmai un komunikācijai.

4. Jauns ārējās novērtēšanas koncepts

Ieviešot jaunu kvalitātes nodrošināšanas modeli, ir svarīgi analizēt tā ietekmi uz kopējo sistēmu — vai katrai kvalitātes nodrošināšanas procedūrai ir definēts skaidrs mērķis, vai procedūras ir savstarpēji saskaņotas un vai kopumā slogs ir samērīgs ar procedūras rezultātiem.

Agrīnās izstrādes stadijās sistēmas parasti ir vērstas uz programmu novērtēšanu un ir balstītas uz uzraudzību un minimālo standartu ievērošanu. Laika gaitā sistēmas pārvēršas par institucionālu fokusu, un tiek ieviesti atbalsta un uzlabošanas elementi. Pastāv vispārējs modelis, ka programmu akreditācijas vairāk koncentrējas uz standartu ievērošanu, savukārt institucionālās pieejas vairāk koncentrējas uz procesiem, kas jāuztur un jāpilnveido. Pāreja no programmu orientētas pieejas uz institūciju orientētu pieeju ir jāievieš pārdomāti, pakāpeniski ieviešot institucionālos elementus. Pat valstīs, kur institucionālais novērtēšanas modelis ir galvenais vai vienīgais kvalitātes novērtēšanas modelis, tas ietver atsevišķu programmu novērtējumu. Piemēram, Somijā institucionālais audits ietver studiju programmu paraugu novērtēšanu.³⁰

Izvērtējot Latvijas kvalitātes novērtēšanas sistēmas attīstību, var secināt, ka pāreja uz institucionālo akreditāciju ir secīgs un likumsakarīgs solis, kas veicinās augstskolu/ koledžu lielāku autonomiju un atbildīgumu, kā arī kopumā sistēma būs orientēta uz nepārtrauktu kvalitātes uzlabošanu. Vienlaikus, lai to panāktu, ievērojot jau iegūtos secinājumus no studiju virzienu novērtēšanas un akreditācijas procedūrām, augstskolām/ koledžām, pirms novērtējuma veikšanas institucionālā līmenī, būtu jāsniedz papildus atbalsts, kas veicinātu lielāku izpratni par kvalitātes nodrošināšanas sistēmu, uzsverot ne tikai fizisku dokumentāciju, bet arī praktisku ieviešanu augstskolas/ koledžas darbā.

³⁰ Kažoka, A., Silka, J., & Rauhvargers, A. (2018). *Moving Quality Assurance from Programme to Institutional Level. Internationalisation of Higher Education – 4. Pīeejams*: <https://www.aika.lv/wp-content/uploads/2019/05/Moving-QualityAssurance-from-Programme-to-Institutional-Level.pdf>

4.1. Institucionālās akreditācijas koncepts

4.1.1. Institucionālās akreditācijas mērķis

Augstskolas/ koledžas novērtēšana un akreditācija būtu galvenā cikliskā novērtēšanas procedūra, kuras ietvaros tiks vērtēta iestādes darbība kopumā. Izstrādājot institucionālo akreditācijas modeli, ir jāņem vērā gan nacionālais normatīvais regulējums, gan ESG standarti un vadlīnijas.

Institucionālās akreditācijas mērķis: atbalstīt augstskolu un koledžu iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmas uzlabošanu un veicināt nepārtrauktu augstskolu un koledžu darbības pilnveidi.

4.1.2. Institucionālās novērtēšanas un akreditācijas process

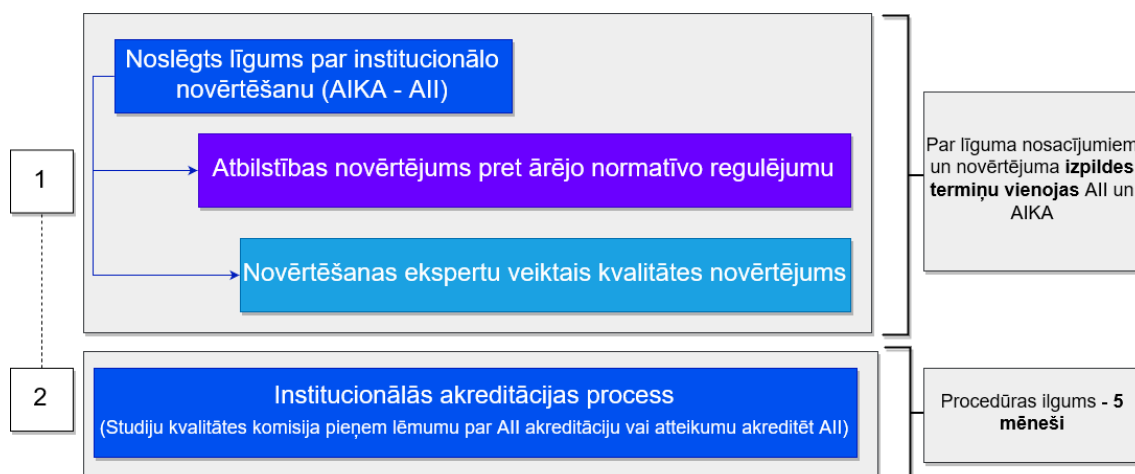
Ievērojot Boloņas procesa ietvaros izstrādāto pieeju kvalitātes novērtēšanai, ir paredzēts, ka **augstskolas/koledžas novērtēšanai augstskolai/koledžai būs tiesības izvēlēties jebkuru EQAR reģistrā esošu aģentūru, savukārt akreditācijas jeb lēmuma pieņemšana visos gadījumos būs studiju kvalitātes komisijas kompetencē** (līdzīgi kā tas ir šobrīd studiju virzienu novērtēšanas un akreditācijas procesā).

Institucionālā akreditācija ietvertu gan atbilstības normatīvajiem aktiem novērtējumu, gan kvalitātes novērtējumu. Ņemot vērā, ka atbilstības normatīvajiem aktiem novērtējums prasa specifiskās nacionālā regulējuma zināšanas, kuras parasti ārvalstu ekspertiem nav, turklāt šis novērtējums ir drīzāk tehniskais nevis saturiskais, ir paredzēts, ka to veiks AIKA. Tādējādi, visos gadījumos vienādi tiks piemērotas nacionālā regulējuma prasības, savukārt novērtēšanas eksperti varēs veikt kvalitātes novērtējumu pēc būtības.

Ievērojot uzkrātu pieredzi studiju virzienu novērtēšanas un akreditācijas procedūru ietvaros, novērots ieguvums no tā, ka novērtēšanas un akreditācijas procedūras ir atdalītas, turklāt pēc novērtēšanas ekspertu atzinuma saņemšanas augstskolām/ koledžām sniedzot papildus laiku, lai

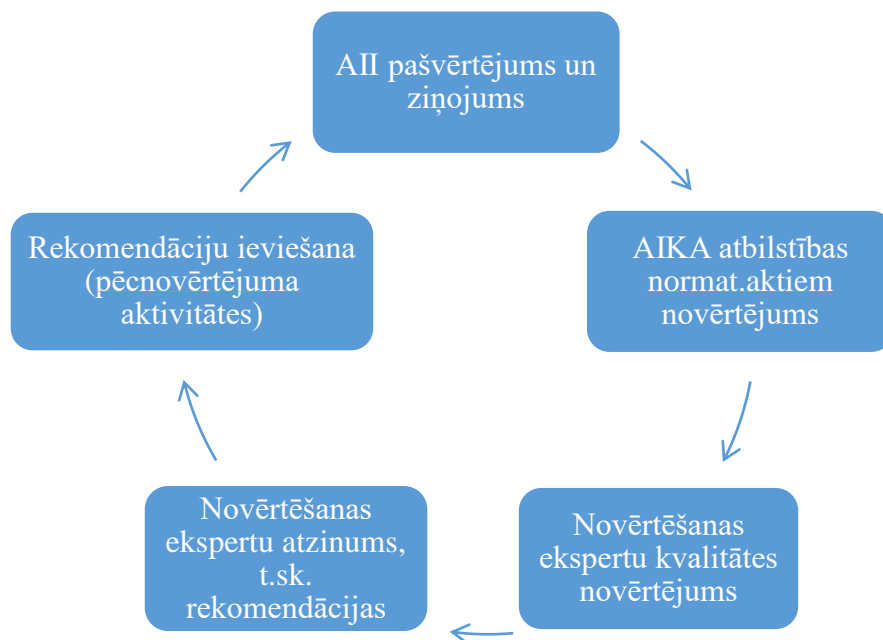
iepažītos ar novērtēšanas ekspertu konstatējumiem, detalizēti izvērtētu sniegto rekomendāciju ieviešanas iespējas un sniedzot akreditācijai, jau demonstrētu pirmo ieskatu par augstskolas/koledžas plāniem turpmākai darbības pilnveidei. Šo pieeju paredzēts izmantot arī institucionālās akreditācijas ietvaros.

Lai novērtēšanas process nebūtu sasteigts un sniegtu iespēju novērtēšanas ekspertiem detalizēti izvērtēt augstskolas/koledžas darbību, kā arī sniegt pilnvērtīgus un visaptverošus ieteikumus gan trūkumu novēršanai, gan turpmākai pilnveidei, novērtēšanas procedūras ilgumam jāatšķiras dažādu tipu un lielumu augstskolām/koledžām, konkrētu novērtēšanas izpildes termiņu nosakot augstskolai/koledžai un AIKA līguma ietvaros (attēls 1.)

Attēls 1. Augstskolas/koledžas novērtēšana un akreditācija

Augstskolas/koledžas novērtēšana un akreditācija ietvertu visus posmus atbilstoši ESG vadlīnijām un standartiem, kas ir atspoguļots attēlā 2, kas demonstrē ārējās kvalitātes novērtēšanas ciklu.

Attēls 2. Ārējas kvalitātes novērtēšanas cikls

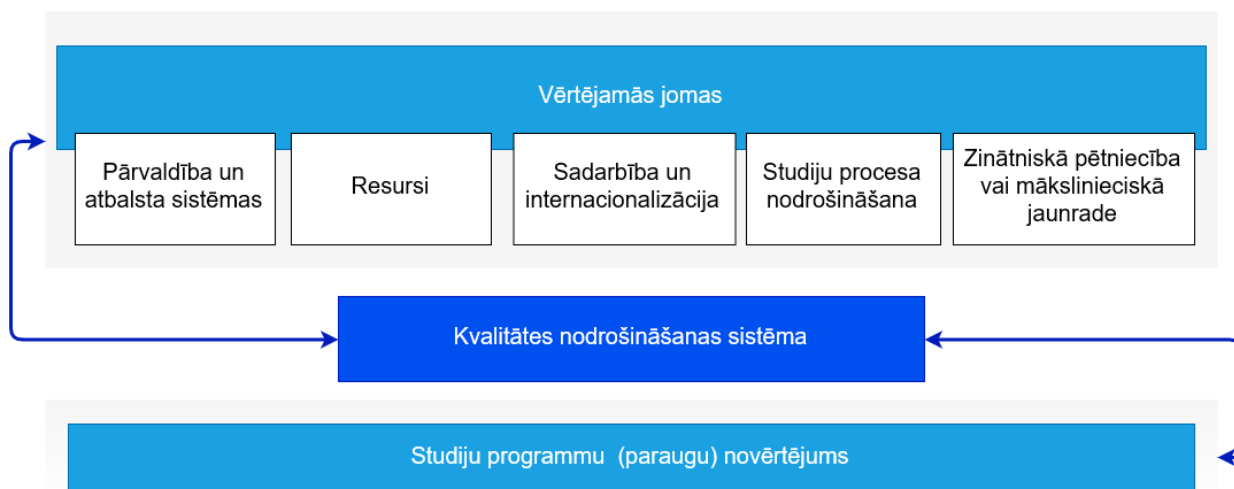
Lai visām iesaistītajām pusēm būtu vienlīdzīga izpratne par novērtēšanas un akreditācijas procedūru, līdzīgi, kā tas darīts šī brīža sistēmā, AIKA izstrādās novērtēšanas procedūru metodiku un vadlīnijas, kā arī organizēs informatīvus seminārus augstskolām/ koledžām, tajā skaitā nodrošinot, ka augstskolas/ koledžas iegūst labās prakses piemērus no citām iestādēm un var tos integrēt savā darbā, veicinot visu augstskolu/ koledžu darbības pilnveidi un sniegumu.

4.1.3. Novērtēšanas jomas

Izglītības likums³¹ nosaka, ka **izglītības kvalitāte** — izglītības process, saturs, vide un pārvaldība, kas ikvienam nodrošina iekļaujošu izglītību un iespēju sasniegt augstvērtīgus rezultātus atbilstoši sabiedrības izvirzītajiem un valsts noteiktajiem mērķiem. Līdz ar to, vērtējot iestādi, tiks izstrādātas vērtējamās jomas, ietverot Izglītības likuma izglītības kvalitātes definīcijā ietvertus

³¹ Izglītības likuma 1. panta septītā prim daļa

aspektus – izglītības process, izglītības saturs, izglītības vide un pārvaldība. Attēls 3. demonstrē priekšlikumu vērtējamām jomām.

Attēls 3. Vērtējamās jomas augstskolas/ koledžas novērtēšanas ietvaros

Vērtējamās jomas un vērtēšanas kritēriji tiks izstrādāti ievērojot normatīvo regulējumu, iesaistot visas ieinteresētās puses, ievērojot ESG pirmās daļas standartus un vadlīnijas, kā arī ievērojot gūtos secinājumus un kopsakarības pēc veiktajām studiju virzienu akreditācijām. Papildus tiktu ņemti vērā tādi aspekti, kā augstskolas/ koledžas stratēģiskie virzieni, mērķi un uzdevumi, augstskolu tips, izglītības monitoringa dati, zinātnisko institūciju starptautiskais izvērtējums, kā arī citi iestādei specifiskie rādītāji.

Vienlaikus tiktu vērtētas atsevišķas studiju programmas, tādējādi pārliecinoties par kvalitātes nodrošināšanu studiju programmu līmenī. Atlasīto studiju programmu skaits būtu atkarīgs no augstskolas/ koledžas lieluma un piedāvāto programmu apjoma, jomas un vērtējumiem studiju virzienu akreditācijas procedūras ietvaros.

4.1.4. Novērtēšanas eksperti

Kvalitātes novērtējumu veiks starptautiskā ekspertu grupa, kas tiks izveidota atbilstoši ESG 2.4. standartam par novērtēšanas ekspertiem, kas nosaka, ka ārējo kvalitātes novērtēšanu veic ārējo

ekspertu grupa, kurā ir iekļauts vismaz viens students. Savukārt, lai piešķirtu jaunu dimensiju attīstībai un procedūru īstenošanai, ekspertu grupā tiks iekļauti arī starptautiskie (ārvalstu) eksperti.

Lai garantētu ekspertu darba efektivitāti un konsekvenci, eksperti tiks rūpīgi atlasīti, ar atbilstošām prasmēm un kompetencēm un izslēdzot interešu konflikta situāciju. AIKA izstrādās ekspertu atlases un darba vadlīnijas, nodrošinot ekspertu neatkarību un izveidojot sistēmu, kas izslēdz interešu konfliktu. Tāpat AIKA nodrošinās visaptverošas ekspertu mācības, ietverot tajās gan informāciju par Latvijas izglītības sistēmu, augstākās izglītības īpatnībām, konkrētās augstskolas/koledžas specifiku un citu novērtēšanai būtisku informāciju.

Katrā novērtēšanas ekspertu grupā ekspertu skaits varētu būt atkarīgs no augstskolas/koledžas lieluma, studiju virzienu/programmu daudzveidības, kas tiks atrunāts AIKA izstrādātajā metodikā un vadlīnijās, līdz ar to visas iesaistītās puses tiks informētas par vienotu pieeju ekspertu atlasē un apstiprināšanā. Taču nemainīgi būs tas, ka **katrā ekspertu grupā būs gan ārvalstu eksperti, gan studējošo, gan darba devēju pārstāvis.**

4.1.5. Institucionālās akreditācijas rezultāti

Neatkarīgi no tā, kura EQAR reģistrā iekļautā aģentūra ir veiks novērtējumu, visos gadījumos lēmumu par augstskolas/ koledžas akreditāciju pieņems studiju kvalitātes komisija, tādējādi nodrošinot vienotu pieeju lēmuma pieņemšanā,

Studiju kvalitātes komisija varētu pieņemt lēmumu par kādu no šiem lēmumiem:

- Akreditācija uz septiņiem (7) gadiem, ja augstskolas/ koledžas darbībā nav konstatēti tādi trūkumi un nepilnības, kas ietekmē kvalitāti.
- Akreditācija uz trīs (3) gadiem, ja augstskolas/ koledžas darbībā konstatēti tādi trūkumi un nepilnības, kas nebūtiski ietekmē kvalitāti.
- Atteikums akreditēt, ja augstskolas/ koledžas darbībā konstatēti tādi trūkumi un nepilnības, kas būtiski ietekmē kvalitāti un apdraud studējošo tiesības saņemt valsts atzītu diplomu.

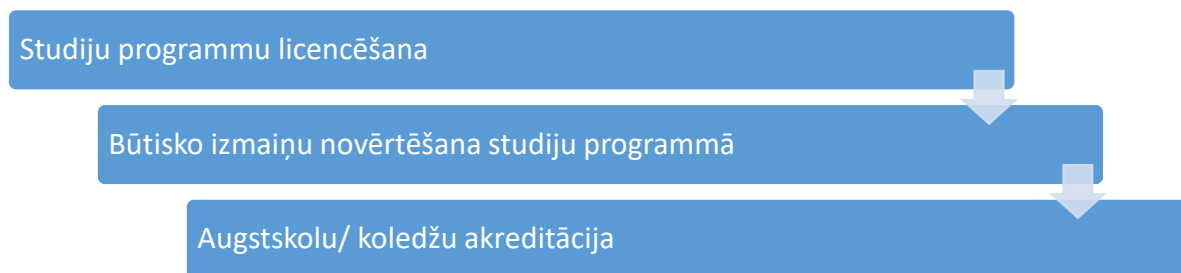
Institucionālās akreditācijas piešķiršana nozīmē, ka augstskolu/ koledžu darbības kvalitāte tiek atzīta starptautiski.

Augstskolas/ koledžas akreditācijas rezultātā iestādei tiks piešķirtas tiesības izsniegt valsts atzītu diplomu. Nodrošinot pēcnovērtējuma aktivitātes (follow-up),

augstskola/koledža izstrādās plānu un/vai pārskatu par AIKA ieteikumu atbilstības novērtējuma ietvaros un novērtēšanas ekspertu grupas ieteikumu AII darbības pilnveidei vai konstatēto trūkumu novēršanai ieviešanu.

4.2. Ārējās novērtēšanas sistēma pēc izmaiņām

Izvērtējot esošās kvalitātes novērtēšanas stiprās puses un trūkumus, kā arī uzklusot augstskolu/koledžu un citu iesaistīto pušu viedokļus, ir paredzēts, ka turpmāk ārējās kvalitātes nodrošināšanas sistēma būs efektīva un vienota, novēršot sadrumstalotību. Kopumā saglabāsies tikai trīs novērtēšanu veidi, kas ir attēlots attēlā 4.

Attēls 4. Ārējās kvalitātes novērtēšanas veidi

Studiju programmu licencēšanas procedūra pēc būtības paliks nemainīga un tiks piemērota visām jaunām studiju programmām. **Licencējot studiju programmu pēc vienotām prasībām, tiks nodrošināts, ka studējošie tiek uzņemti studiju programmā, kas ir izstrādāta ievērojot normatīvo regulējumu, tautsaimniecības prasības un zinātnes nozares tendences. Licencējot**

kopīgās studiju programmas tiks ņemts vērā Eiropas vienots kopīgo studiju programmu novērtēšanas modelis³².

Būtisko izmaiņu novērtēšana studiju programmā daļēji aizstās esošu izmaiņu novērtēšanas procedūru – būtisko izmaiņu novērtēšanu studiju virzienā. Vienlaikus ir **paredzēs pārskatīt nosacījumus, kādos gadījumos augstskola/ koledža būs tiesīga patstāvīgi apstiprināt izmaiņas, tikai informējot par tiem AIKA, un, kādos gadījumos izmaiņu novērtēšanai AIKA piesaistīs ekspertu.**

Augstskolu/ koledžu novērtēšana un akreditācija būs vienīgā cikliskā ārējas kvalitātes novērtēšanas procedūra, kura koncepts jau tika apskatīts 4.1. nodaļā.

Ieviešot jaunu ārējās novērtēšanas modeli, var atzīmēt šādus ieguvumus:

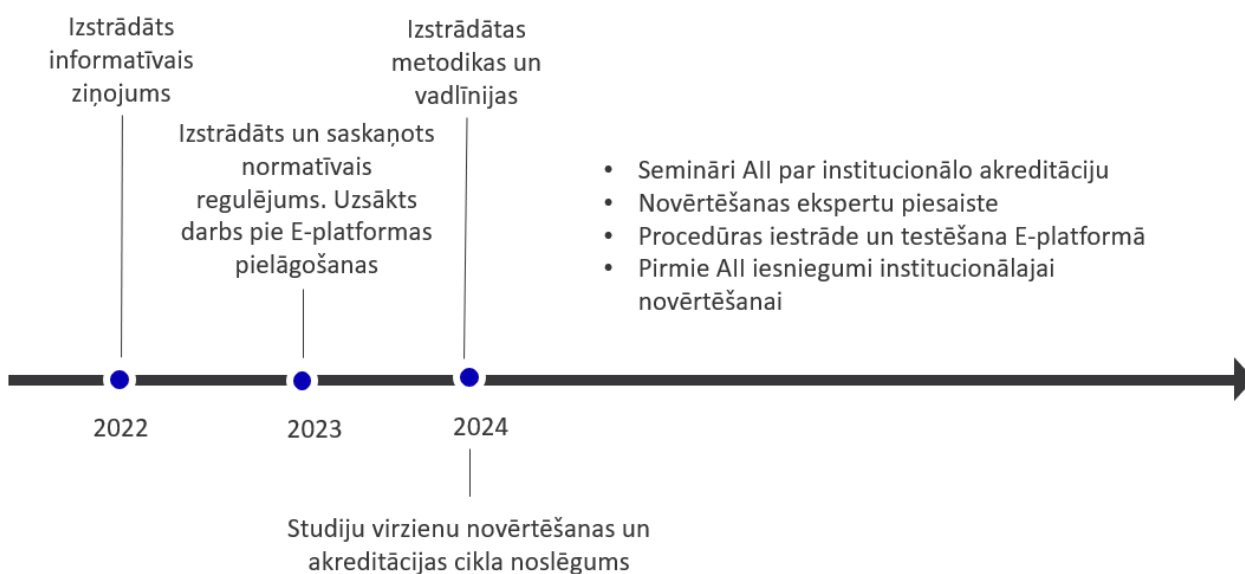
- **mazāks administratīvais un birokrātiskais slogs**
- **sakārtots normatīvais regulējums**
- **novērsta dublēšanās un sadrumstalošanās**
- **skaidras un saprotamas novērtēšanas procedūras**
- **efektīvāka augstskolu/koledžu pārvaldība**
- **lielāka augstskolu/koledžu autonomija**
- **savstarpējā cieņā un uzticēšanās balstīta kvalitātes kultūras pilnveide**

Turklāt, jāatzīmē, ka ieguvēji būs gan augstskolas/ koledžas, gan kvalitātes novērtēšanas aģentūra, gan citas iesaistītās puses. Kvalitātes prasības un kvalitātes novērtēšanas procesi tiks izstrādāti, komunicējot ar iesaistītām pusēm, kvalitātes novērtēšanas rezultāti būs pieejami ikvienam.

³² *The European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes (EA), ko apstiprināja Boloņas procesa valstu izglītības ministri. Pieejams: https://www.eqar.eu/assets/uploads/2018/04/02_European_Approach_QA_of_Joint_Programmes_v1_0.pdf*

4.3. Turpmākie soļi

Lai ieviestu iepriekš aprakstītu novērtēšanas modeli, ir jāparedz virkni darbību, tajā skaitā normatīvā regulējuma izstrāde vai grozījumi, metodiku un vadlīniju izstrāde, semināru organizēšana augstskolām/ koledžām, novērtēšanas ekspertu atlase un apmācība, AIKA e-platformas pielāgošana jaunām novērtēšanas procedūrām, kas attēlots attēlā 5..

Attēls 5. Turpmākie soļi jaunas kvalitātes novērtēšanas sistēmas ieviešanai

Jaunā novērtēšanas modeļa izstrādē tiks iesaistīti vairākas institūcijas atbilstoši kompetencēm:

Izglītības un zinātnes ministrija	Informatīvā ziņojuma izstrāde Attiecīgo normatīvo aktu izstrāde un grozījumi
AIC un AIKA	Iesaiste informatīvā ziņojuma izstrādē Priekšlikumu sniegšana normatīvo aktu grozījumiem un izstrādei Novērtēšanas metodiku un vadlīniju izstrāde E-platformas pielāgošana

	<p>Semināru un apmācību organizēšana</p> <p>Jauno ekspertu piesaiste un atlase</p>
Augstskolas/ koledžas	<p>Priekšlikumu sniegšana normatīvo aktu grozījumiem un izstrādei</p> <p>Priekšlikumu sniegšana novērtēšanas metodiku un vadlīniju izstrādei</p> <p>Dalība semināros un mācībās</p>
Studenti, darba devēji u.c.	<p>Priekšlikumu sniegšana normatīvo aktu grozījumiem un izstrādei</p> <p>Priekšlikumu sniegšana novērtēšanas metodiku un vadlīniju izstrādei</p> <p>Dalība semināros un mācībās</p> <p>Jauno ekspertu piesaiste</p>